

УДК 94 (477) «19/20»

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦЯ ЯРОСЛАВА ПОТАПЕНКА (1975–2016)

Юрій ФІГУРНИЙ

кандидат історичних наук,
завідувач відділу української етнології НДІУ

Анотація. У статті аналізується державотворча діяльність патріота-націоналіста Я. Потапенка. Автор переконаний, що саме такі героїчні постаті сприяють становленню української національної ідеї – побудові цивілізованої української держави.

Ключові слова: Ярослав Потапенко, українці, Революція Гідності, державотворчі процеси.

ГОСУДАРСТВООБРАЗУЮЩАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНЦА ЯРОСЛАВА ПОТАПЕНКО (1975–2016)

Юрий ФИГУРНЫЙ

кандидат исторических наук,
заведующий отделом украинской этнологии НИИУ

Аннотация. В статье анализируется государствообразующая деятельность патриота-националиста Ярослава Потапенко. Автор убежден, что именно такие героические личности способствуют становлению и развитию украинской политической нации и украинской национальной идеи.

Ключевые слова: Украина, Революция Достоинства, государствообразующие процессы.

STATE-BUILDING ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN YAROSLAV POTAPENKO (1975–2016)

Yurii FIHURNYI

Candidate of Historical Sciences,
Head of the Ukrainian Ethnology Department of RIUS

Annotation. The article analyzes state-building activities of the nationalist patriot Ya. Potapenko. The author is convinced that such heroic leaders contribute to the establishment and development of the Ukrainian political nation.

Key words: Ukraine, Revolution of Dignity, state-building processes.

© Фігурний Ю.

У четвер, 14 січня 2016 року, раптово пішов із життя українець Я. Потапенко. У січні Ярослав Олександрович планував завершити і віддати до друку свою чергову наукову працю «П'ята російсько-українська війна: від Майдану до Східного фронту» та розпочати роботу над книгою спогадів про Революцію Гідності. Часу, як завжди, було обмаль, тому доктор історичних наук працював до пізньої ночі. Близько третьої години він ліг спати і не прокинувся. Медичне обстеження не виявило ніякої патології. Сорокарічний Ярослав був фізично здоровий, спортсмен, не зловживав, не палив... Про таких, як він, кажуть: згорів на роботі.

В одному зі своїх останніх прижиттєвих інтерв'ю, яке було оприлюднене на сайті інтернет-видання «Вісник Переяславщини» 27 грудня 2015 р., на запитання журналіста, як ваші родичі та дружина реагували на те, що ви активно включилися в революційний процес, Я. Потапенко щиро відповів: «Їм просто не було куди діватися. Родичі переживали, батьки намагалися мене відговорити від нічних поїздок, але це була свого роду одержимість, якась вперта затятість, коли ненависть до донецьких бандюків нерозривно поєдналася з відчаєм і болем за долю моєї рідної країни. Це було відчуття того, що, крім нас, цього ніхто не зробить. Я відчував, що у свій час цю справу робили оунівці, а тепер прийшла наша черга. Тобто, від самого початку я розумів: воля або смерть! Я бачив, що все може закінчитися дуже погано, але мусив бути постійно готовим і до втрати життя, і до втрати свободи» [9].

Зрештою, завдяки таким звитязцям Україна зберегла свою державність і продовжує відстоювати незалежність та

творити українську націю. Хоча Я. Потапенко і втратив життя, але своєю героїчною діяльністю допоміг зберегти Україні свободу, втримати державність.

Як же відбувалося становлення знаного вченого Я. Потапенка, як формувалася його активна громадянська позиція українського патріота, як йому вдалося об'єднати навколо себе свідомих українців для реалізації української національної ідеї?

На жаль, державотворча діяльність Я. Потапенка ще не стала об'єктом фахових зацікавлень історіографів. Поки що лише одне наукове дослідження цілком присвячене відомому вченому і активному учаснику Євромайдану Ярославу Олександровичу Потапенку [8]. Маємо надію, що з часом дослідників зацікавить ця непересічна особистість, і українці належним чином оцінять і вшанують наукові здобутки вченого.

Про непересічність особи померлого дізнаємося з різних джерел. По-перше, це науковий доробок Я. Потапенка, який нараховує понад 100 публікацій. Серед них одна індивідуальна монографія та низка навчальних посібників у співавторстві. По-друге, це чисельні інтерв'ю Ярослава Олександровича, оприлюднені на шпальтах друкованих періодичних видань України, веб-сторінок електронних ресурсів, на радіо- й телефірах тощо. По-третє, особисті документи, рукописи тощо, які мають стати персональним архівним фондом Я. Потапенка і зберігатися у ЦДІАУ у м. Києві. По-четверте, особисті спогади його побратимів, колег, рідних і знайомих. По-п'яте, документи громадських об'єднань і організацій, зокрема ГО «Майдан Переяславщини» та ГО «Самооборона Переяславщини».

Перші дослідники життєдіяльності українського патріота О. Тарапон та Ю. Бобровнік так описують початок його життєвого шляху: «Ярослав Олександрович Потапенко народився 28 жовтня 1975 р. в с. Пирнове Вишгородського р-ну Київської обл. в педагогічній родині Олександра Івановича та Ганни Іванівни. У 1986 р. родина Потапенків переїхала на роботу до м. Переяслав-Хмельницький, де було засновано педагогічний інститут. Батьки Ярослава – закохані в українське поетичне слово філологи – виховували сина чуйним, інтелігентним, мислячим і патріотичним юнаком. Після закінчення школи № 6 Ярослав вступив на історичний факультет тоді ще Переяслав-Хмельницького філіалу Українського державного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, а через рік – на гуманітарний факультет Національного університету «Києво-Могилянська академія» [8, с. 187].

Зрештою, у Переяславі (липень 1992 – липень 1997 рр.) та у Києві (липень 1993 – червень 1997 рр.) юнак отримав якісну гуманітарну освіту. У 1997 р. він закінчив Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут ім. Г. С. Сковороди (далі – ПХДПІ) за спеціальністю «всесвітня історія і народознавство», отримав диплом спеціаліста з відзнакою. Йому було присвоєно кваліфікацію вчителя всесвітньої історії і народознавства. Того ж року Ярослав завершив навчання у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» за фаховим спрямуванням «Культура» і йому було присвоєно кваліфікацію бакалавра. З 01.09.1997 р. по 30.06.1998 р. Я. Потапенко працював викладачем кафедри історії та культури України в ПХДПІ. А з листопада 1997 р.

по 2000 р. навчався в аспірантурі Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова [1].

У 2000 р. на спеціалізованій вченій раді Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України Я. Потапенко захистив кандидатську дисертацію на тему «Зарубіжна історіографія українського націонал-комунізму» [5, с. 2].

Після успішного захисту дисертаційного дослідження Ярослав повертається до Переяслава і в тому ж 2000 р. поновлюється на роботу до ПХДПІ, де починає працювати на посаді доцента кафедри історії та культури України. У 2001 р. Я. Потапенку присуджено науковий ступінь кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни, а у 2004 р. присвоєно вчене звання доцента кафедри історії та культури України [1].

У грудні 2012 р. у спеціалізованій вченій раді Переяслав-Хмельницького ДПУ захистив докторську дисертацію «Наукові студії про соціокультурні виміри соматичного буття людини (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.)» (за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки) [6, с. 2]. У 2015 р. Я. Потапенко присвоєно вчене звання професора кафедри історії та культури України [1].

Аналізуючи успішну наукову та викладацьку діяльність Я. Потапенка, його колеги у травні 2015 р. писали: «Такий стрімкий науково-педагогічний ріст – за 12 років пройдено шлях від аспіранта до доктора наук – може здатися фортуною, але для тих, хто знає Ярослава Олександровича, зрозуміло, що це – наслідок наполегливої праці, постійного інтелектуального пошуку, впертої роботи над

поглибленням власної ерудиції. Колеги та студенти знають Ярослава Потапенка як тонкого інтелектуала, педагога високої культури, професіонала, глибоко обізнаного в багатьох напрямках загальної історії, концептуальних проблемах сучасної історичної науки, культурології, політології... Різноманітність наукових інтересів Я. Потапенка засвідчує тематика його наукових робіт, у яких відображено наукові дискурси з історії України, історіографії, історії української та зарубіжної культури, історії науки і техніки. Наукові публікації дослідника відзначає міждисциплінарний, історіософський та персоніфікований підхід до вивчення історії, актуальність і широта постановки проблеми» [8, с. 188]. Поєднання якісної історичної та культурологічної освіти разом з цілеспрямованістю, працездатністю, професійністю й патріотичністю сприяло формуванню дипломованого вченого, знаного як в Україні, так і за її межами.

Проаналізувавши дослідницький спадок Я. Потапенка, О. Тарапон та Ю. Бобровнік відзначають, що у сфері його наукових інтересів чільне місце займають різноманітні культурологічні проблеми в контексті модерністських концепцій. У даному напрямку досліджень науковцем розглядалися питання лінгвокультурологічного концепту постмодерністського дискурсу, функціонування художнього тексту в сучасному західному культурологічному полі, теоретичні проблеми лінгвістичного повороту в історичній науці, його впливу на політичну сферу, інтерпретації впливу ЗМІ на сучасне суспільство в культурологічних і соціологічних дослідженнях тощо. Своєрідним підсумком наукових напрацювань автора у цій сфері

досліджень стала колективна монографія «Лінгвокультурологія» (К., 2011) [8, с. 188].

Також переяславці наголошують: «Окреме місце в наукових студіях Я. О. Потапенка займає постать Тараса Шевченка, котрому присвячено більше десяти статей. Публікації про Кобзаря відзначаються новизною, неординарним підходом до аналізу його діяльності і творчого спадку. Автором зроблено спроби здійснити інтерпретацію творчості Т. Шевченка з позицій психоаналізу, а також у контексті вироблення національної ідентичності. Націєтворчий потенціал творчої спадщини Кобзаря Я. Потапенко проаналізував через призму модерністських концепцій Б. Андерсона і Е. Гобсбаума, в контексті національних рухів, перспектив постмодерну і націогенезу... Достатньо цікавим є аналіз особливостей релігійності Т. Шевченка, висвітлення фольклорних елементів у романтичній парадигмі його творів, історіософське осмислення ним феномену козацтва. Загалом у дослідженнях науковця Т. Шевченка постає символом українського соціокультурного простору...» [8, с. 188].

Окрім загальноновизнаних наукових тем, Я. Потапенко цікавиться й досліджує проблеми протистояння ідентичностей в Україні [3], конфлікту українськості з «руським миром» [2], кризу українського православ'я [4] тощо.

Виступаючи на V Єфремівських читаннях «Релігійне життя Переяславської землі (IX – XXI ст.)», присвячених 100-літтю убієння святого князя Бориса (01.10.2015 р., м. Переяслав-Хмельницький), Ярослав Олександрович наголошував, що «руський мир» є антиукраїнською ідеологією, яка спрямована на

знищення української державності, української нації та української культури.

Поєднання Я. Потапенком викладацької та наукової діяльності не лише сприяло його фаховому зростанню, а й національно-патріотичному. Він добре усвідомлював, що для розбудови Української Самостійної Соборної Держави конче необхідна наявність національно свідомої та патріотично налаштованої еліти, яку треба творити, починаючи з шкільних класів і студентських аудиторій.

З цією метою, зазначають О. Тарапон і Ю. Бобровнік, під патронатом Ярослава Олександровича на історичному факультеті з 2000 р. розпочало свою роботу студентське наукове товариство під назвою «Комітет дослідження історії та сучасності». Воно відзначилося активністю в напрямку проведення студентських наукових заходів – від загальноукраїнських до міжнародних. Невдовзі за прикладом його роботи було створено загальноуніверситетське наукове товариство [8, с. 190].

Я. Потапенко вважав, що в умовах кланово-олігархічної, постколоніальної, корумпованої системи тільки бездоганний власний приклад може стати дієвим зразком для підростаючого покоління. Тому й почав працювати над собою, долаючи вади власної освіти та характеру. Зрештою, йому це вдалося. За спогадами Ю. Бобровніка, коли він викладав у Переяслав-Хмельницькому ДПУ, серед студентів існував неформальний рейтинг професорсько-викладацького складу. Перше місце у ньому незмінно займав Я. Потапенко.

Біографи Я. Потапенка О. Тарапон і Ю. Бобровнік писали: «Відомий Ярослав Олександрович у Переяславі та за його межами як тренер з кікбоксингу,

неодноразово його підопічні виборювали нагороди на всеукраїнських та міжнародних рингах. І це не дивно, адже він є не лише авторитетним наставником у спортивній роботі, але й реальним прикладом для молоді. Ярослав Потапенко – призер чемпіонату світу з бойових мистецтв за версією WPKA у 2011 р.» [8, с. 190].

Коли на початку 2010 р. до влади прийшов В. Янукович зі своїм донецьким кланом і в Україні розпочався тотальний і системний наступ на все українське (мову, ідентичність, історію, етнокультуру тощо), свідомі українці постали перед вибором – мовчки спостерігати, як Україна поступово втрачає національну державність і міжнародну суб'єктність, чи гуртувати свої лави й захищати українськість, самобутність і національність та слухно чекати нагоди для реваншу.

Кожен обирав свій шлях. Ярослав обрав власний – спротив системі, спочатку пасивний, а згодом – активний. Нагадаємо, що саме у 2010 р. режим В. Януковича позбавив С. Бандеру і Р. Шухевича почесних звань Героїв України. На противагу цим антиукраїнським діям Ярослав Потапенко у 2011 р. підготував і опублікував наукове дослідження «Рецепція постаті Степана Бандери в сучасній Україні». В ній наголошено: «Уславлення і звеличення постаті С. Бандери стверджувало новий тип (рольову модель) української національної ідентичності, як в очах патріотично налаштованих громадян, так і в очах представників комуністичного режиму. У першому випадку це був символ-архетип Лицаря волі, Людини Чину, у другому – посібника «світового зла» (фашизму), підступного й безжального вбивці-бандита,

жорстокого і одержимого фанатика» [7, с. 269].

Дослідник стверджував: «Вважаємо, що надзвичайно продуктивною науковою стратегією могло би стати дослідження впливу С. Бандери на українську історію через призму інтердисциплінарного підходу. Зокрема, перспективними в науковому плані були б спроби проаналізувати вплив Бандери на специфіку національної самоідентифікації в різних регіонах України, на особливості розвитку національно-визвольного руху в другій половині ХХ ст., врешті, на психологію сучасного покоління українських патріотів і вибір ними пріоритетів, методів і тактики політичної діяльності» [7, с. 269].

А вже восени 2013 р. настав час активного спротиву. Ось так розповів Я. Потапенко журналістові О. Матвієнку про початок своєї діяльності на Євромайдані: «Коли Азаров оголосив про відмову від євроінтеграції, я зрозумів: якщо ми нічого не робитимемо, через кілька років житимемо при диктатурі. Близько півроку «згори» спускалися розпорядження, щоб ми розповідали студентам про всі позитиви євроінтеграції, проводили наукові конференції, круглі столи... Ми вчергове відчували, що цей президент нас грубо «кидає». До Києва на мітинг я вперше поїхав 24 листопада. Далі їздив майже щодня. Нині, на мою думку, відбувається холодна війна між Росією, яка прагне відродити імперію, та Західною цивілізацією. А Україна – поле битви. І одночасно проходить черговий етап національно-визвольної боротьби» [10].

Ярослав Олександрович став яскравим уособленням Революції Гідності. Він з самого початку підтримав Євромайдан, 30 листопада був побитий беркутівцями

під стелою Незалежності, в ніч з 10 на 11 грудня 2013 р. відчайдушно захищав Майдан з боку вул. Інститутської і зазнав тілесних ушкоджень, 19 січня 2014 р., у т.зв. «криваве Водохреща», перебував в авангарді протестувальників на вул. Грушевського. 18 лютого Я. Потапенко у складі 37-ї сотні Самооборони пішов у т.зв. «мирний наступ» на урядовий квартал, де був побитий озвірілими беркутівцями. Лише фізичний і духовний гарт спортсмена, майстра рукопашного бою, врятували йому життя.

Згодом Я. Потапенко згадував: «Це було 18 лютого під час так званого «мирного наступу». На той період я вже вступив до 37-ї сотні Самооборони Майдану. Кілька наших студентів, у тому числі й мій племінник Вадим Кононенко, захотіли приєднатися до «наступу», отримали від сотника щити, «броніки» та каски й гуртом рушили під Верховну Раду. Самооборона Майдану, вишикувавшись у Маріїнському парку, чекала подальших розпоряджень, традиційно брязкаючи щитами з криками «банду геть!». Хто дав сигнал на штурм, схоже, ніхто так і не зрозумів, але всі були «заряджені» ненавистю й готовністю діяти максимально рішуче. Лави міліції ми потіснили й відкинули метрів на 50, але раптом оголосили перемир'я на 40 хвилин. Поки тривало це перемир'я, відбулось щось дивне: з лівого флангу почулись якісь крики, безлад, метушня, й основна маса людей просто кинулась втікати. Це «Беркут» вдарив звідти. Частина самооборонівців прийняла бій, я зчепився з двома «правоохоронцями», хтось ззаду влупив по голові, я впав. Довго били по голові, а потім вистрелили мені у ногу лежачому й побігли «пакувати» інших. Ключовим моментом було не втратити свідомість! Бог мене помилював,

я зміг піднятися й пошуктильгати у провулки. Біля метро «Арсенальна» вибрів на Вадима і ще двох наших хлопців з Переяслава, разом і вибралися до мого кума на Позняки, а вже звідти нам допомогли доїхати додому» [9].

Наведемо свідчення Ю. Бобровніка про державотворчу діяльність Я. Потапенка в 2014 – 2015 рр.: «Ще на початку 2014 р. Ярослава Потапенка було обрано головою, лідером неформальної громадської організації «Майдан Переяславщини», а в березні 2014 р. вже переобрано головою офіційної ГО «Майдан Переяславщини». У буремні місяці Майдану Ярослав разом з однопумцями створив ГО «Самооборона Переяславщини», яка займалася організацією нічних чергувань переяславців на Майдані, а в період агресії Росії у Криму організувала громадські патрулювання Переяславщини. Адже працівники правоохоронних органів були деморалізовані через відсутність підтримки в суспільстві, а подекуди відмовлялися або неналежно виконували свої обов'язки, особливо в напрямку захисту режимних об'єктів та адміністративних будинків.

З початком московської агресії на Донбасі Ярослав Потапенко активно долучився до волонтерського руху, відзначився організаційною діяльністю по збору коштів для закупівлі бронезилетів, касок як для бійців, мобілізованих із Переяславщини, так і тих військових частин, що знаходилися на передовій без персональних систем захисту, техніки, медикаментів. Завдяки цим зусиллям та ініціативам, підтримці спонсорів і пересічних переяславців, низка військових підрозділів отримували прилади нічного бачення, екіпажі БПМ та БТР – необхідний динамічний захист із

металоконструкцій для своїх бойових машин. Неодноразово із волонтерами Ярослав організував і особисто брав участь у поїздках в зону проведення бойових дій (АТО), щоб провідати земляків, почергувати на блокпостах, дізнатися про потреби бійців» [8, с. 190–191].

Я. Потапенко прагнув піти добровольцем на фронт, однак народження донечки стримало його. Те, що він не може зі зброєю в руках захищати Україну від московських зайд і сепаратистів, дуже дошкуляло Ярославу. Він став справжнім лідером й організатором волонтерського руху на Переяславщині, особисто відвозив зібрану допомогу на самий «передок» і неодноразово потрапляв під ворожі обстріли (в тому числі і під Дебальцевим).

Я. Потапенку як голові ГО «Майдан Переяславщини» і відомому науковцю запропонували стати очільником Переяслав-Хмельницької районної державної адміністрації, й він навіть погодився. Проте наступного дня, після безсонної ночі, Ярослав відмовився від високої посади, пояснивши, що він перш за все вчений-викладач, а не держслужбовець.

Відсутність реальних реформ та ефективної боротьби з корупцією викликало гостру критику Ярослава Олександровича на адресу нової влади. «Інколи думаю, що Революція Гідності ще не завершилася, просто зараз стадія тимчасового спаду, період контрреволюції. Відчуття близького соціального вибуху просто-таки висить у повітрі. Я впевнений, що він буде, питання тільки – коли? Втім, дуже сподіваюся, що цього разу формат буде не кривавим. Хочеться думати, що Україна вже вичерпала ліміт жорстоких революцій, але, з іншого боку, ми вже вичерпали й ліміт на застій, на загнивання,

на деградацію! Якщо й далі все в державі триватиме, як зараз, то ми не матимемо шансів на майбутнє» [9].

Я. Потапенко як фаховий історик, культуролог, політолог та активний громадський діяч мав власну візію перспектив розвитку Української держави. Як відомо, фундаментом цивілізованої держави є її конституція. Проте, як справедливо зазначав Я. Потапенко, «на превеликий жаль, мусимо констатувати, що в реаліях сучасного державотворчого процесу в Україні Конституція виконує роль не стільки основного закону, скільки є інструментом досягнення певних політичних цілей цілком конкретних олігархічних кланів, кожен із яких прагне або здобути владу, або її утримати» [12]. Тому вчений вважав, що конституційні трансформації 2004 і 2010 років були двома кризовими піками новітньої української державності, виплодами дикої політтехнологічно-маніпуляторської прагматики, агресивною зброєю «внутрішніх окупантів» супроти всього українського [12]. Я. Потапенко писав: «Реалізувати кардинальні реформи в парламентсько-президентській республіці, котра перебуває у стані війни з агресором світового масштабу й диявольської зятятості в ненависті до всього українського, неможливо апіорі, тому чергові зміни до Конституції просто необхідні. Ключовою тенденцією цих змін має стати розширення повноважень і відповідальності Президента (збалансоване, втім, пропорційною системою з відкритими списками при виборах до парламенту – аби в депутати потрапили не «грошові мішки», а авторитетні люди, котрі пройшли внутрішньопартійний відбір і громадянську люстрацію)» [12]. Нам здається, що це ключова позиція

для трансформації сучасної політичної влади. Разом із тим, відзначав Я. Потапенко, зміни до Конституції України мають бути не кон'юнктурними й деструктивними, а виваженими й обґрунтованими та не становити прямої загрози існуванню Української держави, адже «Основний закон – це не сценарій дешевої комедії, який хоч сто разів переписуй» [13].

Насамперед Українська держава має базуватися на свободі (і перш за все від своїх імперських сусідів), соціальній справедливості й повному демонтажу посттоталітарної системи-паразита. Однією з рушійних сил розбудови державності у XXI ст. має стати наявність в Україні політичної нації, громадянського суспільства та свідомих, патріотично налаштованих українців. Вчений пише: «Вперше за кілька десятиліть з'явилося ціле покоління патріотів, готових ризикувати життям і свободою заради своїх ідеалів та принципів. Тому жорстокість режиму призводила до зворотного ефекту: нас вбивали, а ми рвалися до бою з подвоєною злютованістю й одержимістю вірою в необхідність битися за свободу до кінця» [11].

Перезавантаження політичної еліти, активне залучення дієвих представників середнього класу допоможе Українській державі ліквідувати кланово-олігархічну систему та розпочати будівництво Української Самостійної Соборної Держави. «Громадянські активісти, волонтери і добровольці, котрі врятували країну від розпаду й окупації у критично важливий період весни–літа 2014 року, набувають якості нової і потужної суспільної сили, здатної вирішальним чином зламати перебіг подій та змусити очільників держави розпочати-таки процес

реформ. Активісти діють переважно через мережеві структури й горизонтальну комунікацію, тому гіпотетичні спроби застосувати до них репресивні заходи призведуть до зворотного ефекту. Громадське середовище поступово зміцнює власні позиції, нарощує впевненість у власних силах та тиск на корумповані державні структури та інституції. Досвід еволюційного накопичення «маленьких перемог» у боротьбі з системою може призвести до «якісного стрибка» в реалізації амбітних завдань загальнодержавної ваги» [14].

Важливим чинником поступального розвитку Української держави є те, що «вперше за століття Україна здобула реальну, а не декларативну незалежність від Росії» [11]. «Саме зараз ми маємо найкращу за останнє століття можливість реалізувати мрію багатьох поколінь українських патріотів – збудувати вільну, справедливу й чесну Українську державу, вигнати окупантів внутрішніх і зовнішніх», – підсумовує вчений [11].

У День Соборності України, 22 січня 2016 р., саме на дев'ятий день по смерті Ярослава Олександровича, у Переяслав-Хмельницькому районному будинку культури відбувся вечір пам'яті громадського активіста, активного учасника Революції Гідності, голови ради ГО «Майдан Переяславщини» Я. Потапенка. У вестибюлі приміщення співробітники Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (далі – НІЕЗ «Переяслав») організували виставку під назвою «Герої не вмирають!». Один із її розділів був присвячений життєдіяльності Ярослава Олександровича.

На вечорі пам'яті були присутні батько, дружина та сестра героя. Вів вечір побратим та історіограф

Ярослава – Ю. Бобровнік. Кожен бажачий міг висловити особисті спогади про Я. Потапенка. Зокрема, однокласниця А. Палатна згадувала про шкільні роки, В. Гречка розповідав про спільні заняття кікбоксингом, В. Коцур поділився з присутніми інформацією про те, що Ярослав майже завершив наукову працю про російсько-українську війну і мав розпочати книгу спогадів про Революцію Гідності, та запросив всіх підтримати і завершити цей проект. С. Шевченко розповіла про людські якості Я. Потапенка, а волонтер О. Чорний розказав про його волонтерську діяльність та пообіцяв, що відремонтований у Переяславі бронетранспортер буде названо ім'ям героя. Також зі своїми спогадами про Я. Потапенка виступили священик УПЦ КП Іоанн Бобітко, Н. Заїка, О. Розовик й інші патріоти-переяславці.

Голова Переяслав-Хмельницької районної державної адміністрації Г. Дубина висунув пропозицію нагородити державною відзнакою (посмертно) Я. Потапенка. Відомий переяславський археолог і бандурист М. Товкайло повідомив, що під час революційних подій кінця 2013 – початку 2014 р. був вражений радикалізмом молоді, її патріотизмом та тією позитивною енергією, яку випромінював Я. Потапенко під час Революції Гідності. Автор цієї статті запропонував увічнити у Переяславі-Хмельницькому пам'ять про Ярослава Олександровича: 1) назвати на його честь вулицю, 2) організувати в Університеті наукові читання імені Я. Потапенка, 3) проводити щорічний спортивний турнір з кікбоксингу на його честь, 4) в НІЕЗ «Переяслав» створити музей Революції Гідності, а в ньому – зал, присвячений особисто переяславчанину. Декан історичного

факультету Переяслав-Хмельницького ДПУ Б. Дем'яненко проінформував присутніх, що він разом із колегами вже обговорювали питання про проведення наукових читань, присвячених Я. Потапенку, та мають надію, що цей проєкт невдовзі буде реалізований.

Вечір пам'яті пройшов під гаслом «Герої не вмирають!» і завершився пошануванням всіх тих звитяжців, які віддали своє життя за Україну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Особиста справа Потапенка Я. О. / Відділ кадрів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди».
2. Потапенко Я. О. Історико-політичні та соціокультурні наслідки впровадження псевдорелігійної концепції «руського мира» в сучасній Україні // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький. – 2014. – Випуск 33. – С. 291–297.
3. Потапенко Я. О. Конфлікт ідентичностей в сучасній Україні: погляд крізь призму амбівалентної історичної пам'яті // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2013. – Випуск 1. – Число 1. – С. 158–164.
4. Потапенко Я. О. Криза православ'я в Україні: чому так сталося? // PEREYASLAVKA: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: збірник наукових статей. Релігійне життя Переяславської землі IX – XXI ст. – Випуск 1(3). – С. 154–156.
5. Потапенко Я. О. Зарубіжна історіографія українського націонал-комунізму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». – К., 2000. – 20 с.
6. Потапенко Я. О. Наукові студії про соціокультурні виміри соматичного буття людини (кінець XIX – початок XXI ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. іст. наук: спец. 07.00.07 «Історія науки і техніки». – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 46 с.
7. Потапенко Я. Рецепт постаті Степана Бандери в сучасній Україні // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький. – 2011. – Випуск 26. – С. 269.
8. Тарапон О., Бобровнік Ю. Історик, інтелектуал, патріот // Наукові записки з української історії: збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Випуск 36. – С. 187–192.
9. Ярослав Потапенко: «Від самого початку Майдану я розумів, що стоїмо перед вибором: Воля або смерть». Автор Оксана Божнюк. Вісник Переяславщини від 27.12.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=47797>
10. Ярослав Потапенко: «Україна – поле битви між Росією та Заходом. Автор Олександр Матвієнко. Вісті № 9 від 14.03.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://i-visti.com/publications/09_722/6694/?print=Y
11. Ярослав Потапенко. Ми зруйнуємо цю систему! (Обіцянка в пам'ять про Небесну Сотню) // Вісник Переяславщини від 03.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=15554>
12. Ярослав Потапенко. Я б почав текст нової Конституції словами «Україна понад усе» // Вісник Переяславщини від 28.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=16529>
13. Ярослав Потапенко. Україна не повинна стати першою державою у світі, яка змінює Конституцію на угоду терористам // Вісник Переяславщини від 03.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=39693>
14. Ярослав Потапенко. Стосунки між владою і суспільством в сучасній Україні: напруження наростає // Вісник Переяславщини від 30.11.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=45702>

REFERENCES

1. Personal Records of Ya. O. Potapenko. In: *Personnel Department of State Higher Educational Establishment "Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University of Pereiaslav-Khmelnyskyi"*. [in Ukr.]
2. POTAPENKO, Ya. (2014). Historical, Political, Social, and Cultural Effects of the Pseudo-Religious Concept of "The Russian World" in Modern Ukraine. In: *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii: Zbirnyk naukovykh statei*. (Scientific Records on Ukrainian History: The Collection of Scientific Works), (33). Pereiaslav-Khmelnyskyi, pp. 291–297. [in Ukr.]
3. POTAPENKO, Ya. (2013). Conflict of Identities in Modern Ukraine: A View through the Prism of Ambivalent Historical Memory. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Serii: Istorii, Vol. 1 (1). Ternopil, pp. 158–164. [in Ukr.]
4. POTAPENKO, Ya. The Crisis of Orthodoxy in Ukraine: Why Did It Happen? In: *PEREYASLAVKA: Naukovi zapysky Natsionalnoho istoryko-etnohrafichnoho zapovidnyka "Pereiaslav"*. *Zbirnyk naukovykh statei. Relihiine zhyttia Pereiaslavskoi zemli IX–XXI st.* (PEREYASLAVKA: Scientific Records of the National Historical and Ethnographic Reserve "Pereiaslav": The Collection of Scientific Works. Religious Life of Pereiaslav Land in the 9th–21st Centuries), Vol. 1 (3), pp. 154–156. [in Ukr.]
5. POTAPENKO, Ya. (2000). *Foreign Historiography of Ukrainian National Communism*. [An abstract of thesis for Candidate of Sciences degree in History, specialty 07.00.06]. Kyiv, 20 p. [in Ukr.]
6. POTAPENKO, Ya. (2012). *Scientific Studies of Social and Cultural Dimensions of Physical Existence of a Man (late 19th – early 21st century)*. [An abstract of thesis for Doctor of Sciences degree in History, specialty 07.00.07]. Pereiaslav-Khmelnyskyi, 46 p. [in Ukr.]
7. POTAPENKO, Ya. (2011). Apprehending the Figure of Stepan Bandera in Modern Ukraine. *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii: Zbirnyk naukovykh statei*. (Scientific Records on Ukrainian History: The Collection of Scientific Works), (26). Pereiaslav-Khmelnyskyi, pp. 269. [in Ukr.]
8. TARAPON, O., BOBROVNIK, Yu. (2015). A Historian, Intellectual, Patriot. *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii: Zbirnyk naukovykh statei*. Pereiaslav-Khmelnyskyi. (Scientific Records on Ukrainian History: The Collection of Scientific Works), (36). Pereiaslav-Khmelnyskyi, pp. 187–192. [in Ukr.]
9. BOZHNIUK, O. (2015). Yaroslav Potapenko: "From the Beginning of the Maidan, I Realized that We Stood before the Choice: Freedom or Death". *Visnyk Pereiaslavshchyny*, (December 27, 2015). [online]. Available at: <http://visnik-press.com.ua/?p=47797> [in Ukr.]
10. MATVIIENKO, O. (2014). Yaroslav Potapenko: "Ukraine is a Battlefield between Russia and the West". *Visti*, ((9), as of March 14, 2014). [online]. Available at: http://i-visti.com/publications/09_722/6694/?print=Y [in Ukr.]
11. POTAPENKO, Ya. (2014). We will Destroy the System! (A Promise in the Memory of the Celestial Hundred). *Visnyk Pereiaslavshchyny*, (June 3, 2014). [online]. Available at: <http://visnik-press.com.ua/?p=15554> [in Ukr.]
12. POTAPENKO, Ya. (2014). I Would Start the Text of the New Constitution with the Words "Ukraine above All". *Visnyk Pereiaslavshchyny*, (June 28, 2014). [online]. Available at: <http://visnik-press.com.ua/?p=16529> [in Ukr.]
13. POTAPENKO, Ya. (2015). Ukraine Should not Become the First Country in the World to Change the Constitution in Favour of Terrorists. *Visnyk Pereiaslavshchyny*, (September 3, 2015). [online]. Available at: <http://visnik-press.com.ua/?p=39693> [in Ukr.]
14. POTAPENKO, Ya. (2015). The Relationship between Government and Society in Modern Ukraine: Tension Rises. *Visnyk Pereiaslavshchyny*, (November 30, 2015). [online]. Available at: <http://visnik-press.com.ua/?p=45702> [in Ukr.]

Yu. Fihurnyi

State-Building Activities of the Ukrainian Yaroslav Potapenko (1975–2016)

Abstract

The article analyzes ethno-cultural, state- and nation-building activities of the nationalist patriot Ya. Potapenko. His basic biographical milestones are outlined. Ethno-cultural and scientific interest of the scientist and his nation-building gains are characterized. State-building activity of Ya. Potapenko in the context of revolutionary events and armed aggression of Russia in the Crimea and Eastern Ukraine is analyzed. Ways of preserving and immortalizing the memory of the nationalist patriot in the scientific, cultural, civil, and informational domains of Ukraine are contemplated. The scientist tried to objectively comprehend the place of Ukraine and Ukrainians in the global civilization processes by doing research on Ukrainian history, culture, linguistic culture, ethnopolitics, religion, etc. Ya. Potapenko understood that for scrapping old and obsolete systems and the development of Ukraine there is a need for the nationally conscious and patriotic elite. In university classrooms and beyond them he purposefully created the future of Ukrainian nation and state out of ordinary young people. At first he studied state-, nation-building, and ethno-cultural processes theoretically, but in the so-called "Moment of truth" Ya. Potapenko began to practically implement his Ukraine-centered convictions (he became a member of the Euromaidan, Revolution of Dignity, volunteer movement, reformatting of the political authority in Pereiaslav, etc). Despite his physical death, Ya. Potapenko continues to actively influence the elimination of the old system and the development of Ukrainian statehood through his personal scientific developments and revolutionary ideas as well as real actions of his students and sworn brothers.

Насамперед Українська держава має базуватися на свободі (і перш за все від своїх імперських сусідів), соціальній справедливості й повному демонтажу посттоталітарної системи-паразита. Однією з рушійних сил розбудови державності у XXI ст. має стати наявність в Україні політичної нації, громадянського суспільства та свідомих, патріотично налаштованих українців.

Перезавантаження політичної еліти, активне залучення дієвих представників середнього класу допоможе Українській державі ліквідувати кланово-олігархічну систему та розпочати будівництво Української Самостійної Соборної Держави.